

ГОДИШНО НАБЛЮДЕНИЕ НА ЗАЕТИТЕ ЛИЦА, СРЕДСТВАТА ЗА РАБОТНА ЗАПЛАТА И ДРУГИ РАЗХОДИ ЗА ТРУД

1. Цел, задачи и предназначение

Годишното наблюдение на заетите лица, средствата за работна заплата и други разходи за труд има за цел изчисляването на основни макроикономически показатели, характеризиращи пазара на труда.

Основни задачи на наблюдението са събиране, обработка и анализ на статистическите данни, отнасящи се за средния годишен брой на заетите лица, наетите лица по трудово и служебно правоотношение и на средната годишна работна заплата в националната икономика.

Основни потребители на информацията от годишното наблюдение са органите на държавното управление, синдикалните организации, професионалните съюзи, международните организации, научни и изследователски институти, фирми и граждани. Резултатите от наблюдението се използват за: вземане на управленски решения в областта на труда и социалната политика, оценка на компенсациите на наетите лица в националните сметки, научни и изследователски цели, вземане на инвестиционни решения.

Данните от наблюдението за 2000 г. са използвани за изчисляване на годишните разходи на работодателите за труд съгласно изискванията на европейското законодателство (Регламент на Съвета 530/1999 и Регламент на Комисията 1916/2000).

2. Обект, обхват и единици на наблюдението

Обект на наблюдението са: списъчен и среден списъчен брой на наетите лица по трудово и служебно правоотношение по пол, по класове професии, разпределение според режима на работното време – пълно и непълно работно време; списъчен брой на лицата наети по граждански договор, договор за управление и контрол и работещите собственици; списъчен и среден списъчен брой на работещите пенсионери; движението на персонала - приети, напуснали и съкратени; отработеното време; начислените средства за работна заплата – общо и по елементи; други разходи за труд – обезщетения, социални осигуровки, други социални разходи, данък върху социалните разходи.

Наблюдението е изчерпателно за всички предприятия от обществения сектор и частния сектор, независимо от вида на тяхната икономическа дейност и действащото законодателство, по което са създадени и регистрирани.

Единица на наблюдението са предприятията - фирми, министерства, ведомства, политически, религиозни, обществени организации, съюзи и движения и други, които извършват икономическа дейност на територията на Република България през отчетната година.

3. Основни дефиниции

Заети лица са:

- лицата, които са в трудово правоотношение съгласно Кодекса на труда и в служебно правоотношение съгласно Закона за държавния служител, по силата на които правоотношения те получават възнаграждение в пари или натура под формата на работна заплата за извършена в определен обем и качество работа, независимо дали договорът за наемане е постоянен или временен, на пълно или непълно работно време;
- лицата, които имат работа, но не са работили през наблюдавания период поради болест, майчинство и други;
- лицата, които управляват собствено предприятие, фирма или стопанство или извършват някаква работа за лична изгода или за получаване на смесен доход – наети лица по граждански договор, работещи само в отчетната единица;
- лицата, работещи без заплащане във фирми, предприятия и стопанства на родствени лица, членове на техните домакинства.

В броя на заетите не са включени военнослужещите.

Брутната заплата – това е възнаграждението, което лицето, наето по трудово или служебно правоотношение, получава за положения от него труд преди приспадането на задължителните и доброволните вноски за социално и здравно осигуряване и данъчните начисления за сметка на наетото лице.

Брутната работна заплата на наетите лица включва начислените средства за:

- основна заплата за отработено време или извършена работа;
- възнаграждение за основен и допълнителен платен годишен отпуск и други видове платени отпуски съгласно КТ и ЗДС (обучение и приеман изпит в учебно заведение, отпуск за изпълнение на граждански и обществени задължения, отпуск на синдикални дейци, служебни и творчески отпуски, платен отпуск за две и повече живи деца);
- възнаграждение за извънреден труд;
- допълнителни трудови възнаграждения за продължителна работа, нощен труд, работа при вредни или други специфични условия на труд, работа в празнични и почивни дни, за по-висока лична квалификация и др. съгласно КТ и ЗДС или договорени чрез колективен трудов договор;
- допълнително материално стимулиране под формата на еднократни възнаграждения, месечни, тримесечни и годишни премии;

“Други разходи за труд” – направените разходи на работодателя за използваната от него работна сила извън разходите за работна заплата:

- обезщетения съгласно КТ, КЗОО и ЗДС: обезщетения за вреди нанесени от трудова злополука или професионална болест по вина на работодателя; преместване на работника в друго населено място; обезщетение за неспазено предизвестие за прекратяване на трудовото правоотношение; обезщетение при прекратяване на трудовото правоотношение без предизвестие; при уволнение поради закриване на предприятието, съкращаване на щата, намаляване обема на работата или спиране на работата за повече от 15 работни дни; обезщетение за неизползван платен годишен отпуск при прекратяването на трудовото правоотношение; обезщетение при незаконно уволнение; парично обезщетение за първите три работни дни от отпуска за временна нетрудоспособност;
- задължително и доброволно социално и здравно осигуряване, в т. ч. за: задължително пенсионно осигуряване; общо заболяване и майчинство; трудова злополука и професионална болест; допълнително задължително и допълнително доброволно пенсионно осигуряване; здравно осигуряване; безработица;
- социални разходи в пари или натура, които се предоставят на персонала без посредничеството на осигурителен фонд и не са свързани директно с обема и качеството на извършваната работа като: поевтиняване на храната, поддръжка на почивни бази, еднократни помощи за лекарства, за раждане, при смърт на член от семейството, за транспорт, не униформено облекло и други;
- данък върху социалните разходи.

Движение на наетите лица –приетите и напуснали лица в рамките на отчетния период.

4. Използвани класификации

- Класификация на икономическите дейности (КИД-2008)
- Единен класификатор на административно-териториалните и териториалните единици в Република България (ЕКАТТЕ)
- Национална класификация на професиите (НКП)

5. Периодичност

Наблюдението се провежда всяка година.

6. Метод на събиране на данните и източници на информация

Данните се събират чрез хартиен формуляр, който се разпространява от териториалните статистически бюро (ТСБ) на НСИ. Попълнените формуляри се предоставят до 31 март следващата година като се изпращат по пощата или се донасят лично от респондентите в ТСБ.

Източници на информация е първичната документация на отчетната единица: таблицата за отчитане на явяванията и неявяванията на работа, платежните ведомости, счетоводните сметки, трудовите договори, заповедите за освобождаване от работа, за разрешаване на отпуските, договорите за управление на предприятието, гражданските договори и други.

7. Организационен план

В подготовката и провеждането на годишното наблюдение участват Националният статистически институт и териториалните статистически бюро.

Националният статистически институт подготвя, организира и ръководи наблюдението като:

- разработва методологията, формуляра и указанията за попълване;
- изготвя програмното осигуряване за обработката на данните;
- дава указания на експертите от ТСБ и консултира отчетните единици по възникнали специфични въпроси при попълването на формуляра;
- извършва контрол, национална обработка на данните и анализ на резултатите;
- подготвя анализи и аналитични таблици за публикации и бюлетини на НСИ.

Териториалните статистически бюро подпомагат подготовката на изследването и организират неговото провеждане на територията на съответния район като:

- разпространяват формулярите до отчетните единици;
- консултират отчетните единици при възникнали въпроси;
- приемат и въвеждат данните от попълнените формуляри;
- правят справки с отчетните единици при наличие на липсващи или неправилно попълнени данни.

8. Основни статистически показатели

Основните статистически показатели от годишното наблюдение са: среден списъчен и списъчен брой на наетите лица по трудово и служебно правоотношение и средна годишна работна заплата – общо, по сектори, пол и класове професии.

Средната годишна работна заплата се изчислява като начислените средства за работна заплата за отчетната година се разделят на средния списъчен брой на наетите по трудово и служебно правоотношение без лицата в отпуск по майчинство.

Средният списъчен брой на наетите по трудово и служебно правоотношение се определя по метода на средната аритметична величина чрез сумиране на средния списъчен брой за всеки месец и полученият сбор се раздели на 12 (броя на месеците в годината).

Средният списъчен брой за месеца се изчислява чрез сумирането на списъчния брой на наетите за всеки календарен ден от месеца (включително празничните и почивните дни) и разделянето на така получената сума на броя на календарните дни през отчетния месец (30 или 31, а за февруари - 28 или 29 дни). Списъчният брой на наетите за почивните и празничните дни се приема за равен на списъчния брой от последния работен ден (преди съответния почивен или празничен ден).

9. Планирани подобрения

Предвижда се събирането на показателите за наблюдението да се извършва по електронен път, с което ще се намалят разходите по отпечатването на формулярите и ще се подобри качеството на информацията – ще се избегнат грешките на респондентите при попълване на данните и грешките при въвеждане на информацията в базата данни от ТСБ.

10. Публичност и прозрачност

Данните за средната годишна работна заплата и средния списъчен броя на наетите по трудово или служебно правоотношение се публикуват 9 месеца след края на наблюдаваната година.

Достъп до прилаганата методология

Всички публикации на НСИ с данни за заетите и работната заплата съдържат и кратки методологически бележки за тяхното събиране и изчисляване.

Съобщения

Основните резултати от всяко наблюдение се изпращат до Българската телеграфна агенция, която ги представя на всички електронни медии и на печатните издания. След този момент всички потребители имат достъп до готовата информация чрез отдел "Статистически услуги" на НСИ.

Публикации

Статистически годишник - раздел "Пазар на труда".

Други публикации: "Социално – икономическо развитие", Статистически бюлетин "Канстат".